

Ганущак Т. В.

Університет економіки і права «КРОК»

ИНФОРМАЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ И УСЛОВИЯ ЕЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ

Резюме

В статье исследована информационная безопасность предприятия. Дано определение понятиям «информация», «информационная безопасность предприятия», «риск», «угроза». Определены основные мероприятия в обеспечении информационной безопасности предприятия. Систематизированы мероприятия по предупреждению компьютерных преступлений.

Ключевые слова: предприятие, информация, информационная безопасность предприятия, угроза, риск, компьютерные преступления.

Ganushchak T. V.

University of Economy and Law «KROK»

ENTERPRISE INFORMATION SECURITY AND CONDITIONS OF ITS SOFTWARE

Summary

The article tackles the topic about enterprise information safety. The following definitions of the «information», «information safety», «risk», «threat» have been given. There have been started the main tools in providing the information security at an enterprise, as well as systematized the means of computer crime warnings.

Key words: enterprise, information, information safety of an enterprise, threat, risk, computer crimes.

УДК 339.338.13

Горняк О. В.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

СТРУКТУРНІ ЗРУШЕННЯ В ЕКОНОМІЦІ ТА РОЗВИТОК СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджується вплив структурних зрушень в економіці на діяльність сучасних підприємств. Виокремлено такі чинники, як глобалізація, інформаційні технології, Інтернет, що докорінно змінили традиційні підприємства і сприяли розвитку нової фірми, яка відрізняється від них якісно новими рисами.
Ключові слова: глобалізація, інформаційні технології, Інтернет, підприємство, нова фірма.

Протягом останніх десятиліть у національній та світовій економіці відбуваються кардинальні зрушення, що сформували глобальну економіку, яка визначає динаміку і нові риси економічних процесів на мікро-, макро-, мезо- та мегарівнях. В основі якісних змін знаходяться інформаційні технології, їх ресурси, сфери їх використання та можливості, які найбільш повною мірою реалізуються у всесвітній мережі Інтернет.

Глобалізація та інформаційні технології тісно пов'язані між собою, оскільки за допомогою інформаційних технологій значно скорочуються витрати, перш за все, комунікаційні та трансакційні, а також глобалізуються промислове виробництво, сфера послуг, ризики. З іншого боку, глобалізація розширює рамки конкурентного середовища, стимулює нововведення та їх розповсюдження. Особливо суттєвий вплив структурних зрушень відчутний на мікрорівні економіки, оскільки впровадження новітніх технологій відбувається, перш за все, на підприємствах.

Дослідженням структурних зрушень на різних рівнях економіки займаються провідні економісти. Їх здобутки надали можливість розкрити наслідки структурних зрушень на різних рівнях економіки. Це такі економісти, як В. Ардисланов, О. Воробйова, В. Горбатов, Х. Клодт, Е. Кіріченко, О. Лебедева, Д. Лук'яненко, Т. Фролова, Ю. Уманців та інші.

У той же час потребує подальших досліджень вплив структурних зрушень економіки на підпри-

ємства, на їх цілі, функції, напрями діяльності, організаційні структури управління, форми. Тому метою даної статті є розкриття тих аспектів структурних зрушень економіки, які безпосередньо впливають на діяльність і розвиток підприємств, на зміну їх місця та ролі в економічній системі.

Формування нової економіки [1] відбувається завдяки широкій комп'ютеризації господарства, на основі використання засобів зв'язку і телекомунікацій в усіх сферах і на всіх рівнях. Починаючи з середини 90-х років у результаті розробки стандартів цифрових мереж і комерціалізації мережі Інтернет, значно знизилася різного роду витрати і були створені умови для інноваційного розвитку і підвищення ефективності компаній будь-якого розміру [2, с. 47].

Інтернет одночасно є найважливішим рушієм формування нової економіки і її реальним результатом. Створення світової телекомунікаційної мережі є результатом глибоких технологічних та економічних зрушень, і в той же час Інтернет та пов'язані з ним мережеві технології формують середовище для розвитку нової економіки, де змінюються традиційні уявлення про оптимальний розмір фірми, принципи організації виробництва і реалізації продукції на різних рівнях. В реальній економіці використовуються механізми досконалого ринку, а також розширюється простір діяльності природних монополій за рахунок мережевого ефекту. Широке використання інформаційних технологій змінює умови ведення бізнесу і формує

середовище конкурентної боротьби за глобальні ринки, що створює можливості для прискорення розвитку усім країнам світу та їх компаніям.

Навіть наслідки світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. швидко долають ті країни, економіка яких базується на інформаційних технологіях. При цьому лівову частину інвестицій у нові технології здійснюють компанії традиційного сектору з метою сформувати власну інформаційно-технологічну базу, що також є умовою розвитку нової економіки.

Мережа Інтернет з її відкритістю та низькою вартістю операцій надало можливість автоматизувати інформаційні процеси в фірмах будь-якого розміру. Багато компаній вбудовують мережеву технологію в різні етапи своєї діяльності, починаючи з розробки продукту і закінчуючи його реалізацією. Ефективність при цьому підвищується за рахунок досягнення більшої точності, більш швидкої реакції та більш високого рівня якості. Переваги телекомунікаційних систем в управлінні підприємства найбільш повно проявляються в діяльності великих підприємств, які діють у світовому масштабі. Так, наприклад, корпорація «Дженерал електрик» ще наприкінці 90-х років у всіх своїх підрозділах, дочірніх компаніях та філіях розпочала поетапне вбудовування технології Інтернет в організаційну структуру. При цьому вона не розраховувала на швидку віддачу і зростання прибутків. Головною її метою було досягнення більшої гнучкості та мобільності, адаптація до вимог ринку.

Інтернет сприяє динамічному розвитку всіх напрямів діяльності сучасних підприємств, але в першу чергу це стосується матеріально-технічного постачання та реалізації продукції. Це пояснюється тим, що в межах всесвітньої мережі формується єдиний ринковий простір з рівними правами для всіх його учасників, який не має галузевих, регіональних, навіть державних обмежень. Йдеться про своєрідний глобальний ринок досконалої конкуренції на електронній основі. Його формування є наслідком переведення бізнес-процесів у мережу Інтернет. Деякі ринки роздрібної торгівлі США діють виключно в електронній формі (ринки комплектуючих для комп'ютерів тощо) [3].

Інтернет не лише сприяє зниженню цін, але й значно збільшує попит за рахунок розширення ринків збуту, кращого задоволення заявок споживачів, зменшення прямих витрат від послуг багаточисленних посередників, скорочення витрат на післяпродажне обслуговування своєї продукції, економії за рахунок скорочення запасів тощо. Крім того, мережа Інтернет надає можливість більше дізнатися про товари та їх виробників. Розвиток електронної торгівлі перетворює комерційне середовище, створюючи нові торговельні площадки, дозволяючи використовувати різноманітні схеми ціноутворення, змінюючи роль традиційних посередників, сприяючи проведенню складних торговельних операцій, надаючи інформацію у великих обсягах за дуже низькою ціною, і, що найважливіше, змінюючи співвідношення сил учасників ринкового процесу, вирівнюючи їх конкурентні можливості [2, с. 51].

Новітні інформаційні технології здатні кардинально змінити організацію діяльності підприємств, але при цьому на зміну ієрархічним корпоративним структурам повинні прийти тимчасові гнучкі структури, що зможуть легко формувати глобальні зв'язки на електронній основі для виробництва і реалізації конкретних видів продук-

ції чи послуг. Така організація бізнесу характерна для мережі Інтернет, в якій формуються і розвиваються віртуальні підприємства для тимчасової роботи. Під впливом інформаційно-мережевих технологій фінанси також швидко розширюють свої межі, сприяючи вирівнюванню можливостей різних груп країн по залученню нових капіталів. Слід мати на увазі, що якраз фінансова сфера найбільш оперативно використала всі переваги, надані інтернет-технологіями. Перехід на нові технології сприяв реструктуризації фінансових ринків: посилюється роль їх фондових складових, пов'язаних з перерозподілом інвестицій в інновації.

Трансформація глобальної економіки на основі новітніх інформаційних технологій спирається на такі позитивні ефекти: 1) обмін інформацією, технологіями і придбання найновіших технологічних та управлінських знань; 2) тиск конкуренції з метою проникнення на нові ринки; 3) лібералізація фінансових потоків і прями іноземні інвестиції. Для реалізації названих ефектів необхідно створювати відповідні інституціональні структури з тим, щоб не почали реалізуватися зворотні ефекти. Криза 2008-2009 рр. свідчить, крім усього іншого, також про те, що такі інституціональні структури були або неефективні, або взагалі в багатьох країнах не були створені. В багатьох випадках обмін технологіями призвів до «відтоку мізків», посилення конкуренції – до створення величезних конгломератів і в кінцевому підсумку до затухання конкуренції особливо на національних ринках, а лібералізація фінансових потоків – до переважання спекулятивних фінансових операцій і іноземних інвестицій, що сприяло відтоку національного капіталу за кордон і створенню фінансових бульб.

У сучасній глобальній економіці змінюється взаємозв'язок технологічних і структурних зрушень з економічним зростанням. Знання перестають бути екзогенним чинником, перетворюючись на ендогенний і стаючи одним із продуктивних факторів економічного розвитку. Інформація і технологія, на відміну від звичайних товарів, можуть одночасно використовуватися різними агентами в різних країнах світу. Захист прав власності на знання, технологію, інформацію, хоча й існує, але не здатен повністю їх захистити, оскільки товари, що виробляються за тією чи іншою технологією, теж стають джерелами дифузії знань як всередині тієї чи іншої галузі, так і за її межами.

Технічний прогрес, який є головною рушійною силою економічного зростання, має в своїй основі три базових джерела: нагромадження людського капіталу, інвестиції в основний капітал, науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки (НДДКР) [4]. Їх ефективне використання теж вимагає відповідної інституціоналізації. Нагромадження людського капіталу потребує ефективної системи освіти, зорієнтованої на потреби ринку, інвестиції в основний капітал – відповідної системи корпоративного управління, НДДКР – наявності ринку венчурного капіталу та відповідних інституцій. Якщо такої інституціоналізації не відбувається, або існуючі інститути працюють неефективно, зростання неможливе навіть за наявності перерахованих джерел технічного прогресу. Економіка України на практиці постійно це підтверджує.

За таких умов діяльність підприємств значно ускладнюється, але корпоративна стратегія вибудовується у відповідності до цілей, що стоять перед компанією. Якщо їх проранжувати, можна по-

будувати такий ланцюжок цілей: прибутковість, зростання (розмір капіталізації, обсяги обороту і частка ринку), підтримка стабільних відносин з контрагентами, висока продуктивність праці, інновації, підвищення кваліфікації персоналу тощо.

Прибутковість в сучасних умовах передбачає диференційований підхід, тобто норма прибутку диференціюється за категоріями інвестиційних проектів. Так, існують вимушені інвестиції, пов'язані з забезпеченням надійності виробництва, техніки безпеки, екологічності тощо, які не відзначаються високою прибутковістю. Існують також капіталовкладення у збереження частки ринку. Їх прибутковість також невисока, мінімальна норма прибутку при цьому складає 6-7%. Більш прибутковими є інвестиції в оновлення основних виробничих фондів, норма прибутку – 12%. Інвестиції в економію витрат забезпечують норму прибутку на рівні 15%, а інвестиції, пов'язані зі збільшенням доходів, – 20%. Найбільш прибутковими є також звані «ризиковані» капіталовкладення. Норма прибутку нових інвестицій складає 25% [2, с. 148]. Практика діяльності реальних компаній свідчить про те, що в сучасних умовах конкурують між собою інвестиційні проекти не різних рівнів, а в рамках одного рівня. Крім того, слід враховувати, що керівництво компаній в залежності від фінансового стану може задавати різні норми прибутку в різні періоди, управляючи таким чином інвестиційним процесом.

Важливим напрямком формування нових корпоративних стратегій є включення у ланцюжок доданої вартості надання різних послуг з експлуатації та ремонту вироблених і реалізованих товарів. Ця стратегія отримала назву стратегії низхідних ланцюжків доданої вартості, яка включає виробництво, реалізацію та обслуговування товару в процесі його споживання. Використання її можливостей призвело до зміни традиційної корпоративної стратегії, яка починаючи з 20-х років ХХ ст., базувалася на трьох складових: вертикальна інтеграція виробництва і споживання для забезпечення контролю витрат; НДДКР для створення продуктивних інновацій; домінуючі позиції на ринку для забезпечення ефекту масштабу [5; 6]. Ця традиційна стратегія дозволяла корпораціям на протязі тривалого часу утримувати конкурентні переваги, забезпечувати стабільне зростання доходу і створювати суттєві бар'єри для конкуренції. Нова концепція низхідних ланцюжків доданої вартості передбачає оцінку цього ланцюжка споживачем, тому підприємства змушені досліджувати структуру витрат клієнта, пов'язаних з експлуатацією придбаних товарів на протязі всього життєвого циклу товару від продажу до утилізації [7; 8].

Для прикладу можна розглянути ринок цивільного літакобудування. Традиційний підхід виробника в даній галузі досить простий: будівництво літака, продаж і доставка споживачеві, постачання запасних частин, модернізація. В сучасних умовах цей підхід трансформується і на перший план виходять запити споживачів.

З точки зору споживача пакет послуг повинен включати фінансування, лізинг, ремонт, поставку продуктів харчування, оновлення салону літака та його перепродажу. В рамках транснаціональних компаній цей ланцюжок стає інтернаціональним. Корпорація «Боїнг», яка однією з перших почала застосовувати нові підходи, надає своїм клієнтам в усьому світі послуги з фінансування, наземних ремонтних робіт, управління логістикою і навчання пілотів.

Традиційний підхід до обробної промисловості передбачав, що поява нових товарів і масштаби їх виробництва забезпечують підприємствам конкурентні переваги. В сучасній економіці ці важелі вже не працюють. В багатьох галузях продуктивні інновації дуже легко копіюються, що значно знижує конкурентні переваги підприємств-новаторів і скорочує їх строк. Розвинений ринок венчурного капіталу надає можливість залучати значні обсяги інвестицій новими компаніями. Крім того, розвиток віртуального підприємництва і аутсорсингу означає, що капіталоемні активи можна придбати за допомогою багатосторонніх угод та альянсів. Слід також відзначити, що наявність капіталоемних активів дуже часто змушує виробника використовувати застарілі корпоративні стратегії, а не формувати конкурентні переваги.

У новій економіці конкурентною перевагою компанії обробної промисловості стає відданість клієнту, а метою корпоративної стратегії стає налагодження довгострокових і стійких відносин з найбільш доходними клієнтами, завоювання їх довіри в процесі поставки товару та надання послуг, що мінімізують сукупні витрати, зв'язані з його володінням та експлуатацією. У зв'язку з цим особлива увага надається каналам розповсюдження товару. Багато компаній – виробників вирішує дану проблему, заключаючи ексклюзивні контракти з відомими торгівельними компаніями. Інші компанії намагаються придбати дилерські мережі на регіональних ринках, або відкрити дочірні компанії, які займаються наданням відповідних послуг.

Розвиток нової економіки, структурні зрушення на мега- та макрорівнях викликали суттєві зміни в характері такого інституту як корпорація (підприємство, фірма). В економічній літературі з'являється таке поняття як «нова фірма», що приходить на зміну традиційній фірмі, яка знаходилася в основі теорій фірми та концепцій конкурентоспроможності [2, с. 152].

Інститут традиційної фірми характеризується такими основними рисами:

- активи мають високу капіталоемність, що забезпечує економію масштабу та переваги перед новими компаніями, що входять на даний ринок;
- активи компанії – це перш за все матеріальні активи;
- вертикальна інтеграція і прямий контроль над постачальниками і споживачами;
- залежність працівників від керівництва компанії внаслідок недостатньої конкуренції на вузькому ринку робочої сили, що не потребував навичок, отриманих на робочому місці в даній компанії;
- розміри компанії та капіталоемність її активів потребували значно більших інвестицій і генерували високі ризики, що перевищували внутрішні можливості фірми;
- залучення якомога більшої кількості інвесторів і розпорощення власності;
- головна проблема корпоративного контролю – проблема взаємовідносин менеджерів і акціонерів, а головна його мета – захист інвесторів – аутсайдерів;
- межі фірми чітко визначені її матеріальними активами.

Матеріальні активи в новій економіці стають менш важливими у забезпеченні доходу компаній. Розвиток міжнародних ринків капіталу фінансування таких активів значно полегшив. Посилення конкуренції на міжнародних ринках викликало

підвищення попиту на інновації і якісні зміни в структурі капіталу компаній, що підвищило значення, перш за все, людського капіталу. Відкритість ринків сприяла виникненню великої кількості незалежних постачальників товарів та послуг, що призвело до посилення конкуренції на ринку проміжних продуктів і в кінцевому підсумку сприяло процесу руйнації великих вертикально-інтегрованих компаній.

У результаті під впливом процесів глобалізації капіталу, людських ресурсів, інформації та комунікації почала формуватися нова фірма – фірма нової економіки, якій притаманні такі властивості: людський капітал стає головним активом; в структурі активів починають переважати нематеріальні; гнучка структура управління; розмиті межі фірми; відсутність жорсткого контролю за постачальниками і споживачами. При цьому слід мати на увазі і процес трансформації традиційної фірми в напрямку формування рис нової фірми, оскільки вказані властивості уже притаманні багатьом компаніям традиційних галузей.

Конкурентоспроможність сучасних підприємств тією чи іншою мірою відображає проаналізовані тенденції на макро- та мікрорівнях. На мікрорівні на конкурентоспроможність впливає як корпоративна стратегія, так і бізнес-середовище. Що стосується корпоративної стратегії, слід виділити такі чинники як технологія виробничих процесів, якість менеджерів вищої ланки, маркетинг. Бізнес-середовище впливає на конкурентоспроможність через рівень конкуренції на внутрішніх ринках, розвиток інформаційної інфраструктури, попит та його структуру. Зміни внутрішнього і зовнішнього середовища діяльності сучасних фірм кардинально змінює їх стратегію поведінки. Якщо до недавнього часу її визначала диверсифікація, на основі якої формувалися багатогалузеві

холдинги і конгломерати, то в сучасних умовах компанії відмовляються від непрофільних виробництв, продають активи і зосереджуються на основних перспективних видах діяльності, застосовуючи аутсорсинг.

Аналогічні процеси відбуваються і у фінансовій сфері. Особливо вони посилюються після кризи 2008-2009 рр. Фінансово-промислові групи у вигляді багатогалузевих і багатопрофільних втрачають своє значення. При цьому концентрація капіталу відбувається навколо профільного напрямку діяльності, а диверсифікація може відбуватися в межах самої компанії, коли дочірні фірми використовують технологію базової фірми. В сучасних умовах використовується так звана складна інтеграція, коли функції сегментуються, і окремі структурні підрозділи спеціалізуються, формуючи єдиний виробничий ланцюг компанії. В рамках такого єдиного ланцюга формуються партнерські відносини між його учасниками.

У сучасній глобалізованій економіці відбуваються кардинальні зрушення на всіх рівнях економічного розвитку. Вони взаємопов'язані та взаємовпливають один на одного. Кардинальні зміни на рівні підприємств свідчать про те, що формується новий сучасний тип підприємства, в якому змінюється структура капіталовкладень в напрямку нематеріальних активів і людського капіталу. Крім того, інвестиції вкладаються переважно в спеціалізацію компанії на найбільш ефективних для неї сферах діяльності. Корпоративна стратегія на внутрішніх і зовнішніх ринках уніфікується. Внутрішній ринок розглядається як складова глобального. Загалом, ефективне підприємницьке середовище, відповідні інститути, а також сучасна корпоративна стратегія забезпечують конкурентні переваги на світових ринках не лише окремим компаніям, але й країнам, які вони представляють.

Список літератури:

1. Клодт Х. та ін. Нова економіка: форми вияву, причини та наслідки : монографія. – К. : Вид-во «Таксон», 2006. – 306 с.
2. Социально-экономическая эффективность: опыт США. Ориентир на глобализацию / Э.В. Кириченко, Г.К. Никольская, Е.А. Лебедева и др. ; Отв. ред. Э.В. Кириченко. – М. : Наука, 2002. – 360 с.
3. Уманців Ю.М. Корпоративні структури у глобальному конкурентному просторі : монографія / Ю.М. Уманців. – К. : ННЦІАЕ, 2012. – 410 с.
4. Ардисламов В. Диверсифікація і горизонтальна інтеграція: вибор ефективних типів слияний и поглощений / В. Ардисламов, М. Кокорева // Экономическая политика. – 2010. – № 6. – С. 144-156.
5. Воробьева О. Реструктуризация интегрированных структур: стратегическое управление / О. Воробьева // Проблемы теории и практики управления. – 2011. – № 8. – С. 33-42.
6. Горбатов В.М. Конкурентоспособность и циклы развития интегрированных структур бизнеса: монография / В.М. Горбатов. – Х. : ИД «ИНЭКЕК», 2006. – 592 с.
7. Лук'яненко Д. Глобальна модифікація конкурентних механізмів ринку / Д. Лук'яненко, О. Тітова // Міжнародна економічна політика. – 2011. – № 12-13. – С. 5-21.
8. Фролова Т.О. Інвестиційні корпоративні стратегії в умовах глобалізації : монографія / Т.О. Фролова. – К. : КНЕУ, 2012. – 426 с.

Горняк О. В.

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

СТРУКТУРНЫЕ СДВИГИ В ЭКОНОМИКЕ И РАЗВИТИЕ СОВРЕМЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Резюме

В статье исследуется влияние структурных сдвигов в экономике на деятельность современных предприятий. Выделены такие факторы, как глобализация, информационные технологии, Интернет, которые современным образом изменили традиционные предприятия и привели к появлению и развитию новой фирмы, которая отличается от них качественно новыми чертами.

Ключевые слова: глобализация, информационные технологии, Интернет, предприятие, новая фирма.

Gornyak O. V.

Odessa I. I. Mechnikov National University

STRUCTURAL SHIFTS IN THE ECONOMY AND THE MODERN ENTERPRISES DEVELOPMENT

Summary

This article examines the economy structural changes impact on the modern enterprises activity. Such factors as globalization, information technology, Internet, that radically changed the traditional enterprise and led to the appearance and new company development, that differs from them by qualitatively new features are highlighted.

Key words: globalization, information technology, the Internet, the company, the new firm.

УДК [631.15:338.58]:633/635

Гриб С. В.

Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ У РОСЛИННИЦТВІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті представлений аналіз стану та структури витрат рослинництва сільськогосподарських підприємств Харківської області. Досліджено тенденції зміни витрат за окремими сільськогосподарськими культурами. Визначено перспективні умови формування витрат.

Ключові слова: витрати, рослинництво, сільськогосподарські підприємства.

Постановка проблеми. Функціонування підприємств забезпечується безперервним споживанням різноманітних ресурсів, вартість яких акумулюється в єдиному понятті витрат. В умовах усталених технологій вирощування сільськогосподарських культур важливим чинником забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств є підвищення економічної ефективності витрат, яке досягається, з одного боку, за рахунок зростання результативних показників виробництва, з іншого, за рахунок скорочення витрат. Скорочення витрат а також формування оптимальної їх структури дозволяє за інших рівних умов отримувати більші прибутки у складі сформованої ринком ціни, і, відповідно, забезпечує більші фінансові можливості відносно інших підприємств для подальшого розвитку. Досягнення зазначених переваг ґрунтується на результатах аналізу витрат, що склалися в попередніх періодах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом всього часу існування в суспільстві товарно-грошових відносин витрати привертають увагу науковців. Свого часу сутність категорії витрат досліджували А. Сміт [7], К. Маркс [5]. В сучасних умовах ця категорія стала об'єктом наукового інтересу таких вчених як Ю.С. Цал-Цалко [8], К.П. Янковский [11], В.Г. Андрійчук [2], І.В. Охріменко [6], Н.В. Ульяновченко [10], Д.В. Шиян [10], Ю.С. Герасименко [3] та інших. В більшості наукових досліджень пов'язаних з управлінням та обліком витрат складовим елементом є дослідження їх динаміки та структури.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Нестабільність умов функціонування сільськогосподарських підприємств, наявність значної кількості факторів, що впливають на сільськогосподарське виробництво різноспрямовано та непропорційно, зумовлюють актуальність подальших досліджень в рамках проблеми з урахуванням сучасного стану та перспектив розвитку економіки України.

Мета статті. Встановлення сучасних тенденцій змін розміру та структури витрат у рослин-

ництві сільськогосподарських підприємств Харківської області.

Виклад основного матеріалу. Одне з провідних місць в рішенні проблем ефективного розвитку рослинництва займає управління витратами. Від рівня витрат залежить як загальний результат діяльності підприємства, так і рівень рентабельності окремих видів продукції. Витрати показують в що обходиться виробництво рослинницької продукції конкретному підприємству, в показниках витрат знаходять відображення різні складові господарської діяльності підприємств: ефективність використання виробничих ресурсів, стан технології й організації виробництва, впровадження досягнень науки й передового досвіду, рівень управління виробництвом.

В узагальненому вигляді аналіз витрат передбачає послідовне виконання таких завдань:

- 1) визначення мети аналізу;
- 2) визначення кола показників для аналізу;
- 3) формування інформаційної бази;
- 4) застосування методів економічного аналізу;
- 5) формулювання висновків.

Детальний аналіз динаміки та структури витрат на виробництво та реалізацію продукції є необхідним елементом забезпечення ефективності управління. Такий аналіз дозволяє визначити об'єкти управлінського впливу з метою підвищення ефективності. Виходячи з цього, мета аналізу витрат діяльності підприємств полягає в інформаційному забезпеченні та всебічній оцінці показників витрат і в оптимізації та обґрунтуванні управлінських рішень стосовно їх подальшої раціоналізації.

Економічна категорія витрат доволі різнопланова, є об'єктом дослідження різних наук, тому в її трактуванні є певні відмінності – від загальноекономічного розуміння витрат як використання живої та уречевленої праці на виробництво продукції [7, с. 95; 5, с. 207; 11, с. 66] до бухгалтерського підходу, який визначає витрати з позиції впливу на зміну вартості майна підприємства [1; 8, с. 17].

З точки зору економічного аналізу більш обґрунтованими є ті визначення витрат, що пов'язують їх з конкретним витрачанням ресурсів [4, с. 16].